

KONYA MAARİF MÜDÜRLERİNDEN MEHMET FERİT UĞUR

Milli Mücadele döneminde Konya Maarif Müdürlüğü görevinde bulunan Mehmet Ferit Uğur, 1296 / 1880'de Konya'da doğdu. Kafkas göçmenlerinden İbrahim Efendi ile Hanife Hanım'ın oğludur.

Mehmet Ferit, ilk eğitimini İç Karaaslan Mahallesi'nde⁽¹⁾ Şemsi Tebrizi'ye yakın bir mahalde⁽²⁾ bulunan Akküh Mahalle Mektebi'nde yaptı. Babası İbrahim Efendi'nin bütün engellemesine rağmen hafız olmak hevesine düştü. Babasının haberi olmadan başına yeşil sarık sararak büyük camilerde hafızların yanında mukabele okumaya başladı. Bir gün babası bu haline kızarak cami kapısında onu beklemiş mukabele bittikten sonra camiden çıkar çıkmaz yakalayıp sarığı boynuna dolayarak öylece eve getirerek, bir daha sarmayacağına tevbe ettirmiştir. İşte bu sırada mahalle mektebine sık gelip teftiş yapan zamanın valisi ve maarif (milli eğitim) müdürünün dikkatini çekmiş ve yeni açılan Konya İdadisi / Lisesi'nin ikinci sınıfına imtihanla

girerek eğitimini yatılı ve ücretsiz olarak sürdürmüştür.⁽³⁾

1314 / 1898'de Konya İdadisi / Lisesi'ni alıyyülala / pekiyi derece ve birincilikle bitirdi. İdadiyi bitirdikten sonra ailesinin ısrarıyla tıbbiye (tıp) ve aynı zamanda mühendis mektebine girmişse de içindeki muallim (öğretmen) olmak arzusu her iki eğitimi de terk etmesine yol açtı.

1315 / 1899'da sınavla İstanbul Darulmuallimin-i Âliye Mektebi (Yüksek Öğretmen Okulu)'nu kazandı. 1317 / 1901'de bu mektebi de alıyyülala / pekiyi derece ve birincilikle tamamladı. Bu başarısından dolayı dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa tarafından "Altın Maarif Madalyası" ile ödüllendirildi.

Ahmet ÇELİK

RESMİ GÖREVLERİ

Muallimlik sevgisini "Ben bu mesleğin ne parasındayım ne de şerefimde... Beni bu mesleğe bağlayan kuvvet, yıllardan beri yetiştirmiş olduğum kıymetli öğrencilerimdir" diye tanımlayan Mehmet Ferit, ilk olarak 1 Kânunusani 1317 / 14 Ara-

(1) Mahmut Sural, "50 Yıl Öncesinden Konya", Yeni Konya 24-30 Temmuz 1975

(2) Afif Evren, "Acı Hatıralar", Babalık 24 Kasım 1951.

(3) Fethi Ferit Uğur, Babam Ferit Uğur, Yeni Konya 4 Mart 1956.

Mehmet Ferit Uğur

lık 1901'de 540 kuruş maaşla Konya İdadisi / Lisesi Türkçe ve coğrafya muallimliğine tayin edildi. Bundan sonra sırasıyla

KONYA İDADİSİNDE

1 Kânunuevvel 1318 / 14 Aralık 1902'de 650 kuruş maaşla Konya İdadisi coğrafya ve kitabet (yazı) muallimliği,

1 Eylül 1319 / 14 Eylül 1903'te 800 kuruş maaşla Konya İdadisi hendese (matematik), coğrafya ve mevalid (biyoloji) muallimliği,

22 Mayıs 1322 / 4 Haziran 1906'da 900 kuruş maaşla Konya İdadisi hendese (matematik) ve kozmografya (astronomi, gök bili-

mi) muallimliği görevlerinde bulundu.

Araştırmacı yazar Naci Fikret Baştaç Konya İdadisi'nden hocası olan Mehmet Ferit'i şöyle anlatır: "1318 / 1902 senesi idi. İdadî / lisenin altıncı sınıfında idim. Bir gün şık ve temiz giyinmiş bir genç dershaneye (sınıfa) girdi. Yukarı doğru kıvrılan sarı bıyıkların tatlı bir ihtişam verdiği sempatik bir çehre. Bu genç bizim coğrafya hocamız idi. İki sene bize muhtelif (çeşitli) dersler, kozmografya (gök bilimi), riyaziye (matematik) vesaire okuttu ve hepimizde derin bir sevgi ve hürmet uyandırdı. Kıyafetçe, etvar (davranış) ve harekâtça, her hususta son derece muntazam (düzenli, sistemli) bir zat! Hiç bir hareketinde bir aksaklık yok! O vakit idadide müdürden sonra üç tane de muavin var idi. Muavin-i evvel (birinci muavin) Faik Bey, muavin-i sani (ikinci muavin) Rahmi Efendi, muavin-i salis (üçüncü muavin) Ferit Efendi. İşte üstat Ferit Uğur'u ilk defa olarak o vakit görmüş idim. Dersimiz coğrafya. Hem de basit bir coğrafya! Arz yuvarlaktır, arz döner vesaire vesaire! Bize Hacı Bahrizade Said Efendi de ders okutmuştu. Fakat üstatın okutuşu başka türlü oldu ve bilhassa benim için yani anlayanlar için başka türlü oldu. Üstat arzın (yeryüzünün) yuvarlaklığından bahsederken kâinatta tabii bir halde bulunan tekmil (bütün) cisimlerin küre şeklini aldıklarından ve mesela bir damla suyun kürevi (yuvarlak) bir şekil aldığından, ağaçların uzaktan küre (yuvarlak) şeklinde göründüklerinden, velhasıl yuvarlaklığın en tabii (doğal) bir şekil olduğundan o surette bahsetti ki işte üstada olan incizabım (sevgi ile yönelişim) o zamandan itibaren başlamıştır."⁽⁴⁾

ELAZIĞ, NİĞDE, SİVAS

29 Teşrinisani 1323 / 12 Aralık

(4) Konya, Mart 1942, s. 34.

1907'de 1120 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) İdadisi / Lisesi Türkçe muallimliği,

28 Kânunusani 1323 / 10 Şubat 1908'de 1190 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) İdadisi hikmet (felsefe), kimya ve kozmografya (gök bilimi) muallimliği,

1 Mart 1324 / 14 Mart 1908'de 1120 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) İdadisi Fransızca muallimliği yaptı. Elâzığ'da iken İttihat ve Terakki Partisinin müfettişliğinde de bulundu.

24 Kânunuevvel 1324 / 6 Ocak 1909'da 1150 kuruş maaşla Niğde İdadisi / Lisesi müdürlüğü tarih ve coğrafya muallimliği,

1 Eylül 1325 / 14 Eylül 1909'da 1200 kuruş maaşla Niğde İdadisi müdürlüğü malumatı fenniye (fen bilgisi) muallimliği,

1 Ağustos 1326 / 14 Ağustos 1910'da 2000 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) vilayeti Maarif (Milli Eğitim Müdürlüğü) müfettişliği,

1 Haziran 1327 / 14 Haziran 1911'de 3000 kuruş maaşla Sivas vilayeti Maarif müfettişliği,

14 Eylül 1327 / 27 Eylül 1911'de 2500 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) Sultanisi / Lisesi müdürlüğü,

4 Şubat 1330 / 17 Şubat 1914'te 2500 kuruş maaşla Ma'muretü'l-aziz (Elazığ) Maarif müdürlüğü görevinde bulundu.

BEKİRAĞA BÖLÜĞÜNDE

Mütareke (1918-1919) yıllarında tutuklanarak İstanbul'da Bekirağa bölümünde bir müddet kaldı. Mehmet Muhlis Koner bu konu hakkında şöyle demektedir: "Üstat bu vazifeler sırasında politikadan da kendisini alamamıştı. Elâzığ'da vekâlet müfettişi iken İttihat ve Terakki Fırkası'nın müfettişliğini de yapıyordu. Fakat nihayet politika bu sevimli ilim ve fikir adamını bir müddet kendi cenderesinde sıkı durdu. Ermeni tehciri ile alakalı zannıyla mütareke senelerinde Bekirağa bölümüne sevk edilmişti.

Mehmet Ferit Uğur

Bende tesadüfen İstanbul'daydım. Kendisini her gün ziyaret ederdim. Kendi ifadesi veçhile ömründe tavuk kesmemiş adam Ermeni tehcir ve katliyle nasıl alakadar olabilirdi. Fakat ne fayda var, hele şükür ki adalet tecelli etti ve üstat beraat etti.”⁽⁵⁾

KONYA MAARİF MÜDÜRÜ

4 Mayıs 1335 / 1919'da 3000 kuruş maaşla Konya Maarif (Milli Eğitim) müdürlüğüne tayin edilen Mehmet Ferit, maarif müdürü olarak görev yaptığı sürece fikir ve hareketleriyle devam etmekte olan Milli Mücadele'ye büyük destek verdi.

21 Teşrinievvel / Ekim 1336 / 1920'de 600 kuruş maaşla Darulhילה Medresesi hikmet (felsefe) ve kimya muallimliği görevinde bulundu.⁽⁶⁾

27 Haziran 1337 / 1921'de Maarif Vekâleti'nin telgrafıyla tekaüde (emekliliğe) sevk edildiyse de 27 Haziran 1337 / 1921'de 1500 kuruş

maaşla Konya Maarif müdür vekâletine tayin edildi.

12 Kânunusani / Ocak 1338 / 1922'de 2500 kuruş maaşla Konya Maarif Müdürlüğüne asaleten tayin edildi. Maaşı 1 Nisan 1338 / 1922'de 3000 kuruş, 1 Mart 1339 / 1923'te 4000 kuruşa yükseldi.

Bu görevde iken Maarif Vekâleti'nin 20 Mart 1340 / 1924 tarih ve 4908 / 127 numaralı yazısı ile tekaüde (emekliliğe) sevk edildi. 25 Mart 1340 / 1924'te Konya Maarif Müdürlüğü görevinden ayrıldı.⁽⁷⁾

17 Nisan 1340 / 1924'te 1000 kuruş maaşla Konya Darulmuallimat (Kız Öğretmen) Mektebi Fransızca dersi muallimliği,⁽⁸⁾

10 Mayıs 1340 / 1924'te 1500 kuruş maaşla Konya İmam Hatip Mektebi tabiat bilgisi muallimliği,⁽⁹⁾

1 Ekim 1931'de Karma Ortaokulu tarih ve coğrafya muallimliği görevinde başladı. Bu son görevinden 1 Mart 1942'de istifa etti.⁽¹⁰⁾

İSTİFA SEBEBİ

Oğlu Doktor Fethi Ferit babasının öğretmenlikten istifa sebebini ve vefatını şöyle anlatır: “Hiç unutmam, ölümünden bir gün evvel ziyaretine gelen Kâzım Gürel ile uzun uzun memleket meselelerini konuştuğu bir sırada ben de Çumra'dan gelmiştim. Benim geldiğimi görünce çocuk gibi sevinerek “Nasıl yaptın da geldin oğlum? Bu gün seni çok göresim geldi.” diyerek beni de yanına oturttu. Kazım Bey'e ve bana çok sevdiği Konya'dan ve kitaplarından bahsetmeye başladı. Laf arasında Kazım Bey: “Hocam mektepten de ayrıldınız çok iyi olmuş, yoruluyordunuz.” deyince içini çekerek

(7) BYEK 59 Darülmualim ve Darülmualimat ait Ödemeler, s. 1 (DSCN0003)

(8) BYEK 59 Darülmualim ve Darülmualimat'a ait Ödemeler, s. 38

(9) BYEK 59 Darülmualim ve Darülmualimat'a ait Ödemeler, s. 49

(10) Konya Karma Orta Okulu Memur ve Öğretmenler Sicil Defteri, s. 4

(5) M. Muhlis Koner, Ferit Uğur, Yeni Konya, 6 Mart 1955.

(6) Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi (VMA), Maaş ve Zezaif Defteri (1339-1929 arası) II'nin son sayfası

Kazım Bey'e: "Kırk küsur senelik hocalık ettim. Şimdiye kadar ne kimseyi incittim ve ne de meslek hayatımda kimseden incindim. Ben bu mesleğin ne parasındayım ne de şerefinde. Beni bu mesleğe bağlayan kuvvet yıllardan beri yetiştirmekte olduğum kıymetli talebelerimdir. Sizleri gördükçe göğsüm kabarıyor, neşem artıyor. Onun için bu mesleği sevdim. Mektebe onun için gidiyorum. Fakat şunu anladım ki insanlar gün geçtikçe belli ediyorlar. Nitekim bize medar olarak gönderilen bir delikanlı çocuk kırk senelik meslek hayatımda karşılaşmadığım bir şekilde izzet-i nefsimi (onurumu kırdı. Senelerce emek verdiğim bir yuvamdı. Ayrılmaya mecbur etti." dedi. Bunun üzerine bizler "ehemmiyeti yok" dedikse de gözlerini muayyen bir yere dikerek uzun süre içini çekti. Zavallı babam ertesi günü bu haksızlığa daha doğrusu izzet-i nefsinin kırılmasını hazmedemeyerek komşu çocuklara alfabe okuturken hakkın rahmetine kavuştu."⁽¹¹⁾

(11) Fethi Ferit Uğur, Babam Ferit Uğur, Yeni Konya, 1957.

VEFATI

Mehmet Ferit, 3 Mart 1942'de Konya'da vefat etti. Musalla Mezarlığı'nda metfundur. Mezar taşında şunlar yazılıdır: "Burada memleket maarif ve terbiyesine kırk iki sene candan hizmet eden Maarif Müdürü, Muallim M. Ferit Uğur yatmaktadır. Ruhuna Fatih. D. 1880 -Ö. 03. 03. 1942"

Vefatı üzerine Konya şairlerinden Nurettin Rüştü Büngül şu tarihi kıtayı düşürmüştür:

*"Ferit Bey asrının tek gülü idi,
Bu halkın müstefâdi, müstefîdiydi,
Severdi ilmi ve ahlâkıyla herkesi,
Bütün bir Konya'nın tâc-ı seriydi."*

Vakıflar eski Genel Müdürlerinden Hayri Ünal'ın tarih düşürme kıtası ise şöyledir:

*"Mazhar idi Hakk'a sıfât-ı hilm ü hayâya
Mütecellî idi zâtında anın ism-i Halîm
Yevm-i lâ-yenfeû'da mâl ü benîn sâhibine
Veremez fa'ide asla aranır kalb-i selîm".⁽¹²⁾*

(12) Ali Işık, "Uğur, Mehmet Ferit" Konya Ansiklopedisi, c. 9, s. 5

AİLESİ

Konya Belediye başkanı Burhanzade Seyit Mehmet Rıza Efendi'nin kızı Naciye Hanım (1895-1956) ile evlenmiş, Fethi Ferit (1912-1970), Muzaffer ve Melahat (Binal) isimli çocukları olmuştur.

MUALLİMLİK AŞKI

Fethi Ferit babası Mehmet Ferit Uğur'un öğretmenliğe yönelik meslek sevgisini şöyle anlatmaktadır: "Dünyada herkes mesleğine bağlı olur, fakat babam Ferit Uğur kadar öğretmenlik mesleğine bağlı insan pek az tasavvur ediyorum. Nitekim hasta yatağında iken ve hatta ölürken dahi komşularımızın küçük çocuklarını toplayarak ve onların gürlütülerine tahammül ederek bir şeyler öğretmeye çalışırdı. Son nefesini dahi bu küçüklere mektepten ve memleketten bahsederek verdi. Merhum meslek hayatında maddi ve manevi gadre uğrayanlardan birisi olmasına rağmen katiyen öğretmenlikten bezginlik getirmemiş, kimse hakkında fena düşünmemiş ve iyiliğini istemişti. En çok canını sıkkan şey istediği kitabı parasızlık-

tan alamaması ve yazdığı kitapları tab' ettirememesidir."⁽¹³⁾

AYAKLI KÜTÜPHANE

Muvaffak Sami Onat onun hakkında şunları kaydeder: "Mehmet Ferit Uğur hocamızı pek eskiden beri tanırım. Bana tarih muallimliği bile vardır. Senelerden beri kendisini tanır ve istifade ederim. O'nun son bir kaç senelik Halkevi reisliği ise münasebatımızın daha fazla sıklaşmasına, kendisinden daha fazla istifade etmeme yardım etti, O'na bütün Konyalılar pek haklı olarak (Ayaklı Kütüphane) derdi. O, bu şerefli unvanı bihakkın elde etmişti. Tam manasıyla ansiklopedik malumatı vardı. Bilmediği, anlamadığı ilim branşı yoktu. Bununla beraber bilhassa tarih, ruhiyat (psikoloji) ve edebiyatta ihtisası vardı. Kozmografya (gök bilimi) ve yüksek riyaziyede (matematikte) dahi hayli derin olduğunu, hatta bu vadide eserler bile verdiğini işitirdik. Bütün bununla beraber fevkalade nazik, son derece mütevazı idi. Yüzünde bir nur, sesinde tatlı bir ton vardı. Kendisine ait, ufaklı büyüklü pek çok hatıralarım vardır. Şurada onlardan bir kaçını anlatmak isterim. Henüz ortaokul talebesi idim. Hocamız bize tarih okutuyordu. Hiç unutmam bir Cumartesi günü idi. Arkadaşlarımdan birisini derse kaldırdı. Arkadaşım, diğer derslerden imtihanları olduğu için tarih dersine çalışmadığını söyledi. Bunun üzerine hocamız: "Hangi derse çalıştın?" dedi. "Riyaziye" cevabını alınca, merhum derhal bir mesele ve ufak bir cebir muamelesi tertip ederek: "Öyle ise haydi bakalım bunları hallet" dedi, Arkadaş tesadüfen onu da yapamadı ve kimya dersine çalıştığını söyledi. Bu defa hocamız bir kimya düsturu yazdırarak: "Bunun tecrübesini ve tatbikatını anlat" dedi.

(13) Fethi Ferit Uğur, Babam Ferit Uğur, Yeni Konya 4 Mart 1956

Mehmet Ferit Uğur

Netice yine olumsuz oldu! Fakat o hiç kızmıyordu. Artık sırasıyla coğrafyaya, tabiiyeye, Fransızcaya, Türkçeye dair sorular soruyor ve aldığı olumsuz cevaplar üzerine “başka hangi derse çalıştıysan ondan sorayım?” diyordu. Sonradan anlamıştık ki hocamızın bilmediği ve anlamadığı ders yoktur.”⁽¹⁴⁾

YABANCI DİL BİLGİSİ

Mesut Koman, Mehmet Ferit’in bildiği diller hakkında şunları söyler: “Merhum, Fransızcada kitabet (yazma), tercüme ve tekellüm (konuşma) ederdi. Bir aralık İngilizce çalışmış, Almanca ile meşgul olmuştur. Rumca ve Ermenice de okurdu.”

OKUMA SEVGİSİ

Fethi Ferit, babasının okuma sevgisini şöyle anlatır: Babamdaki kitap okuma ve öğretme aşkı dünyada pek az kimseye nasip olur. Günün hemen her saatinde okur, kendisini okumaya vakfetmiş dersem yanlış söylemem. Gecenin geç vakitlerine kadar okur okur yine erkenden kalkar yine okumasına devam

(14) Konya s. 24.

ederdi. Anneme sorardım: “Babam uyumaz mı?” Cevap: “Vallahi oğlum ben de anlamadım” derdi. Ziyaretine gelen misafirlerin uzun zaman yanında oturmasını âdete istemezdi. O’na sorduğum zaman “Eğer misafirler çok oturursa kitaplarımı ben ne zaman okuyacağım oğlum?” diye cevap verirdi. Ayda 65-70 lira aylık alırdı. Fakat bu paranın muhakkak 20-25 lira ile her ay kitap alırdı ve bu iş işle de en çok sevdiği talebesi Naci Fikret’i vazifelendirmiş idi. O’na bu parayı yollar gelecek kitapları dört gözle beklerdi.”⁽¹⁵⁾

Hanımı Naciye Hanım Ferit Uğur için : “Rahmetli kitaplara düşkündü. Her akşam bir demet kitapla gelirdi eve. Ya o sabahlara dek okuyup yazmalar.” demektedir.⁽¹⁶⁾

KÜTÜPHANESİ

Memduh Yavuz Süslü, onun kütüphanesi hakkında şunları söyler: “Rahmetli üstat kitaba pek düşkündü. O’na sık sık kitap satılan yerlerde rastlardım. Koltuk dolusu kitapla evine dönerdi. Evinde hiç bir dolap ve raf yoktur ki üstadın kitapları orada ahzi mevki eylememiş bulunsun. Son zamanlarda, yeni çıkan romanları okuyordu. Zeytin Dağı adlı romanı bana da tavsiye eylemişti. Mütemediyen okuyup yazan bir üstat, Konyamızın tarihî, edebî, harsî (kültürel) durumuna ait yazma, basma pek çok kıymetli kitapları toplamıştı. Bu yönden tahakkuk ettirmek istediği değerli emelleri vardı. İrfan hazinemize kazanacağımız pek çok değerli eserleri kendinden beklediğimiz sırada üfulü (kayıbı) hepimizi ciğerimizden yaktı.”

Mehmet Ferit Uğur, ölmeden önce, içinde yazmaların da bulunduğu 1. 031 kitaptan oluşan kütüphanesin Mevlâna Dergâhına vakfet-

(15) Fethi Ferit Uğur, Babam Ferit Uğur, Yeni Konya 4 Mart 1957

(16) Mehmet Önder, Hocam M. Ferit Uğur, Yeni Konya, 4 Mart 1954.

miştir. (17)

Mehmet Önder onun kütüphanesi hakkında şunları kaydeder: “Ferit Hoca’nın geçen yıl kitaplığını gördüm. Çok zengindi. Hemen hepsi parasıyla mütevazı maaşından artırdığı birkaç kuruşla satın aldığı kitaplar birkaç odayı dolduruyordu. Ferit hoca isteseydi bu kitaplara verdiği parayla bir apartman bile yapabilirirdi. Ölümlü dünyada ölümsüzlüğü tadanlar bunu düşünmezler. (18) 62 yıllık bir asarın önündeyiz. Riyaziye (matematik), fizik, astronomi ilimlerinden tutun da edebiyata kadar türlü dillerde kitap. Bilgin hocam Mehmet Ferit Uğur’un Devle Mahallesi’ndeki evinde oğlu Dr. Fethi Ferit Uğurla kütüphaneyi tasnife çalışıyoruz. Günlerdir yorgunuz. Bitiremedik bir türlü. Ben sadece tarihi eserleri ayırdım bir kö-

(17) Onun yazmalarının kataloğunu Abdülbaki Gölpınarlı’nın yayınladığı Mevlâna Müzesi Yazmalar Kataloğu (Ankara, 1972)’nin üçüncü cildinin 423-434. sayfalar arasında yayımlamıştır

(18) Mehmet Önder, Ferit Hoca, Yeni Konya 4 Mart 1956

şeye, başlı başına bir ihtisas kitaplığı oldu. (19)

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

Konya Halkevinin kuruluşundan itibaren üyesi yine Halkevince yayınlanan “Konya” dergisinin kurucusu ve sürekli yazar kadrosunda bulundu. Bir dönem Halkevi başkanlığı da yaptı. Mehmet Muhlis Koner onun bu hizmetleri şöyle değerlendirir: “Ferit Uğur Konya’nın yetiştirdiği ilim ve tarih adamlarının en yüksek simalarındandır. Hepimiz onun talebesi olmakla iftihar duyarız. Merhum bütün maarif hayatının en yüksek kademelerinde bulunmak suretiyle yalnız resmî vazifesini yapmakla kalmamış milli ve kültür faaliyetlerinde de derin bir fazilet ve varlık göstermiştir. Halkevi reisliğinde bütün gençliği etrafına toplayarak uzun seneler onların yetiştirmelerine candan çalışmış aynı zamanda halkın kültür ve terbiyesi ne de büyük hizmetlerde bulunmuştur. Sonra üstat, Konya’nın tarihî eserleri üzerinde derin tettebbu ve incelemelerde bulunarak birçok makaleleriyle ve basılmış eserleriyle bu sahadada da en büyük hizmeti yapmıştır. (20)

ESERLERİ

Mehmet Ferit Uğur’un yazmış olduğu eserleri şunlardır:

1. Konya Rehberi (1923): Mehmet Muhlis Koner, Faik Soyman, Mümtaz Bahri Kuru ile birlikte hazırlanmıştır.

2. Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı (1926): Sadettin Nüzhet Ergun birlikte hazırlanmıştır. Eser zamanında büyük ilgi görmüş olup alanında yapılan ilk çalışmalarındandır. Aynı zamanda Cumhuriyet Döneminde yayımlanan ilk folklor de-

(19) Mehmet Önder, Hocam M. Ferit Uğur, Yeni Konya, 4 Mart 1954.

(20) M. Muhlis Koner, M. Ferit Uğur, Yeni Konya 7 Mart 1952

nemelerine örnek olmuştur. Eser hakkında, İstanbul gazete ve dergileri ile Konya Babalık gazetesinde değişik yorumlarla yazılar yayımlanmıştır.

3. Sahip Ata ve Oğullarının Hayatı ve Eserleri (1934): Mesut Koman ile birlikte hazırlanarak yayımlanmıştır.

4. Şikari Tarihi (1946),

5. Selçuklu Büyüklerinden Celaleddin Karatay (1940): Mesut Koman'la birlikte hazırlanmıştır.

MAKALELERİ

Ayrıca Konya, Babalık, Ekekon gazeteleri ile Konya, Kervan, Selçuk, Yeni Fikir Tarihi Araştırmalar gibi ilmi ve edebi dergilerde 500'de fazla ilmi makalesi yayınlandı. ⁽²¹⁾

Babalık gazetesinde çıkan bazı makaleleri:

“Ramazan Muhasebelerinden”, 13 Mart 1928.

“Âşık Paşa”, 14 Kasım 1927, 20 Kasım 1928.

“Muhtasar Mevlevi Tarihi”, 23 Kasım 1927.

“Kara Aslan Türbesi”, 7 Temmuz 1930.

“Kurrahane Darulhuffaz”, 22 Mart 1932.

“Takkeli Dağ”, 9-10 Mart 1932.

“Yusuf Ağa Kütüphanesi”, 5-6 ağustos 1930.

Yeni Fikir dergisinde çıkan bazı makaleleri

“Çayırbağı”, Yeni Fikir, sy. 50, 15 Eylül 1929.

“Konya’da Hacı Ferruh Mescidi”, Yeni Fikir, sy. 44-45, 1 Nisan -8 Şubat 1929.

“Sururi’ye Dair”, Yeni Fikir, sy. 28 15 teşrinisani 1927.

Dil, Edebiyat, Tarih Araştırmaları dergisinde çıkan bazı makaleleri

“Muhterem Dr. Ahmet Süheyl Beyefendiye”, sy 2, s. 4-6.

“Zengibar-Isora Harabesi”, sy. 2 ss: 7-13.

“Saladuvvara Şehri Harabesi-Yağlı Bayat”, sy 3, s. 1-6.

“Gazi Terbiye Enstitüsü Öğretmenlerinden Bay Hüseyin Namık’a”, sy. 3, s. 84-85 (Bu yazı Hüseyin Namık [Orkun]’ın eleştirisine yanıt niteliğindedir).

Ekekon’da çıkan bazı makaleleri

“Karaman Oğulları Asılsız Bir Tarih Şayiasını Tekzip”, 21 Nisan 1935.

“Abdullah Kemal Paşa ve Hatun-saray”, 2 Ekim 1935.

“Mevlana’nın Mektupları”, 1 Eylül 1937.

“Şair Hasan Rüştü”, 28-29 Kasım 1936.

Konya mecmuasında çıkan makaleleri:

“Büyük Karatay Medresesi”, F. Uğur-M. Koman, Aralık 1942, 10; Ocak 1942, s. 35.

“Emir Celaleddin Karatay”, F. Uğur-M. Koman, Kasım Aralık 40, s. 2053.

“Eski Karaman Vilayetine Ait Kanunlar”, Şubat 1937, s. 379, s. 433.

“Gömeçhane”, Mayıs 1937, s. 566.

“Gufrani”, Ekim 1936, s. 118.

“Horuzlu Han (Ruzbe Hanı)”, Ekim 1936 s. 100.

“Karaman Vilayetinde At Çekenler Kanunu”, Nisan 1937, s. 508.

“Karatay Kervansarayı”, Ocak-

(21) Mehmet Önder, Ölüm Yıldönümü vesilesiyle M. Ferit Uğur, Yeni Konya 5 Mart 1952

Şubat 41, s. 3026.

“Konya’da Tursun Oğlu Cami”, Haziran 1937, s. 638.

“Konya’daki Vali Konaklarına Dair Bir Ferman”, Mart-Nisan 1941, s. 3123.

“Mevlana Hakkında Muhtelif Mecmualardan Alınan Parçalar: Postnişler Listesi”, Mart-Haziran 43, s. 148.

“Mevlevilik Üzerine Bazı Notlar”, Mayıs 1940, 1743; Eylül-Ekim 40, 1831; Kasım-Aralık 1940, s. 1941; Mart-Nisan 1941, s. 20.

“Muallim Mehmet Arif”, Ocak 1942, s. 63.

“Selçuk Kervansaraylarından Zazadın Hanı”, Ağustos 1936 s. 35.

“Seydişehir’inin Kuruluşu”, Kasım 1936, s. 226.

“Sultan Veled Divanı’nın Neşri Münasebetiyle”, Ocak-Şubat 41, 3009.

“Şikari Tarihi”, Ağustos 1936 s. 16; Ekim 1936, s. 84; Kasım 1936 s. 163; s. 210; Şubat 1937, s. 338; Şubat 1937, s. 406; Mayıs 1937, s. 539; Nisan 1937 s. 473; Haziran 1937, s. 599; Aralık 1937, s. 266.

“Takkeli Dağ”, Ocak 1937, s. 299.

“Tavus Baba”, Ekim 1941, s. 15.

“Tevarihi Al-i Karaman Üzerine Bir Kaç Söz”, Eylül 1939, s. 1538.

“Tevarihi Ali-i Karaman”, Ocak 1940, s. 1592.

“Türk’ün Büyüklüğü”, Ocak-Şubat 41, s. 2068.

Kervan mecmuasında çıkan makaleleri

“Tedrisatta kitap” 15 Mayıs 1929 sy. 5, s. 1

Konya maarifine ve kültürüne yıllarca hizmet Mehmet Ferit Uğur Bey’e Allah rahmetiyle muamele etsin.

KAYNAKLAR:

- Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna Müzesi Yazmalar Kataloğu III, Ankara 1972.
- Afif Evren, “Acı Hatıralar”, Babalık, 24 Kasım 1951.
- Ahmet Çelik, Konya Öğretmenleri, Konya 2020.
- Ali Işık, “Uğur, Mehmet Ferit”, Konya Ansiklopedisi, c. 9, s. 4-5.
- Altan, “Ferit Beyi Nasıl Tanıdım”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 42-44
- Basri Gökka, “Aziz bir Hatıra: Ferit Uğur İçin”, Konya, Sayt:41, Mart 1942.
- BYEK 59 Darülmualim ve Darülmualimat ait Ödemeler.
- Caner Arabacı, Milli Mücadele’de Konya Öğretmenleri, Konya 1990.
- Celal, “İyi Öğretmen Temiz İnsan”, Yeni Konya, 4 Mart 1957.
- Celalettin Ali İmer, “Üstad Ferit Uğuru da Kaybettik”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 37-38.
- Fethi Ferit Uğur, “Babam Ferit Uğur”, Yeni Konya, 4 Mart 1956.
- Fethi Ferit Uğur, “Babam Ferit Uğur”, Yeni Konya, 4 Mart 1957.
- Konya Karma Orta Okulu Memur ve Öğretmenler Sicil Defteri.
- M. Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, Konya, 2003.
- M. Ali Uz, “M. Ferit Uğur’un Hayatı”, Akademik Sayfalar, c. 17, sy. 5, 1 Mart 2017.
- M. Muhlis Koner, “Ferit Uğur”, Yeni Konya, 6 Mart 1955.
- M. Muhlis Koner, “M. Ferit Uğur”, Yeni Konya, 7 Mart 1952.
- M. Yavuz Süslü, “Eski Konya Maarif Müdürü Üstad Bay Ferit Uğuru da Kaybeyledik”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 39-40.
- Mahmut Sural, “50 Yıl Öncesinden Konya”, Yeni Konya 24-30 Temmuz 1975.
- M. Muhlis Koner, “Üstad B. Ferit Uğur için”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 22.
- Mehmet Önder, “Ferit Hoca”, Yeni Konya, 4 Mart 1956.
- Mehmet Önder, “Hocam M. Ferit Uğur”, Yeni Konya, 4 Mart 1954.
- Mehmet Önder, “M. Ferit Uğur”, Yeni Konya, 4 Mart 1957
- Mehmet Önder, “Ölüm Yıldönümü vesilesiyle M. Ferit Uğur”, Yeni Konya 5 Mart 1952
- Muvaffak Sami Onat, “Muallim Mehmet Arif ve muallim Mehmet Ferit’e Dair Bir Kaç Hatıra”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 23-25.
- Naci Fikret Baştaç, “Merhum Üstad Bay Ferit Uğur Hakkında”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 26-34.
- Saime Yardımcı, “Uğur, Fethi Ferit”, Konya Ansiklopedisi, c. 9, s. 4.
- Sıraç Aydın Taşbaş, “Bir Baba Daha Kaybettik”, Konya, Mart 1942, sy. 41, s. 41.
- Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi (VMA), Maaş ve Vezâif Defteri II (1339-1929 arası) son sayfa.

KARA ASLAN TÜRBEŚİ

Mehmet Ferit Uğur
(Yayına hazırlayan: Ahmet Çelik)

Bu türbe Konya’da Şerafettin Camii’nin şimal cihetinde ve kendi namıyla maruf mahallede Mehmet Ali Efendi’nin evindedir.

Konya’daki diğer çadırvarî sivri kümbetler gibi bunun da alt tarafı sekiz yüzlü bir menşur ve üst tarafı sekiz yüzlü bir ehramdır.

Menşurî kısmı taştan mamul olup harici satırları yontmeken ve Gödene taşlarla kaplanmıştır. Ehramî kısmı da tamamıyla tuğladan yapılmıştır. Her iki kısmın yanlarıyla türbenin tepesine rahnelerler peyda olmuştur. Menşurî kısmın kaidesinin bir dil’i (genişliği) 3,09 ve irtifalı (yüksekliği) 5,5 metredir. Ehramî kısmın yüksekliği de takriben 7 metredir.

Kümbetin günbatıya bakan kısmının üstünde büyük bir sağır kemer mevcut olup bunun zeminden itibaren boyu (2.55) ve eni (1,70) metredir. Asıl kapı kemeri kalın porfirlerden vücuda getirilmiştir. Alelade bir ahşap kapıdan türbenin içine girilince ortada bir sanduka görülür ki bunun altında Kara Aslan metfundur. Etrafı mor renkte sırlı

tuğlalarla müzeyyen olan bu sandukanın üstünde evvelce yazılı bir taş bulunduğu rivayet edilmektedir. Tuğlaların üzerlerinde kabartma sülüs yazıyla ve beyaz sırla (Ayete’l-kürsi) menkuştur. Türbenin içine ışık vermek için menşurun yukarısında ve karşılıklı vecihleri üzerinde dört ufak pencere açılmıştır.

Menşurun tavanı tuğlalarla kubbe tarzında örülmüş ve üstüne ehramî bir külâh inşa edilmiştir. Sanat nokta-ı nazarından, şeklinden başka bir kıymeti haiz olmayan bu binanın kapısı üstünde Selçukî sülüs ile kabartma olarak kazılmış iki satırlık şu kitabe vardır:

“Haza türbetü’s-saidi’ş-şehid Necmüddin madul/İslâm Kara Aslan bin İbrahim tekebela’llahû mazca’ah.”

“Bu dinin yıldızı İslam’ın direği, said, şehit İbrahim oğlu Kara aslanın türbesidir. Allah kabul eyleye.”

Kitabede tarih bulunmadığından Kara Aslan’ın bunu ne vakit yaptırdığı malum değildir.

Türbe Konya Suru içinde bulunduğu cihetle mahallesine “İç Kara Aslan” namı verilmiştir. Müşarüni-

leyhin Konya'ya bir saat mesafede bir de köyü vardır ki ona da "Dış Kara Aslan" tesmiye olunur. Burasının vaktiyle Kara Aslan'a ait bir mezra (çiftlik) olduğunda ve Kara Aslan tarafından iskân edilen çiftçi ve çobanların çoğalmasıyla köy haline geldiğinde şüphe yoktur. Mezkûr mahallede bulunan Selçukî tarzında yuvarlak kubbeli ve mihrabı çinili mescit te bu zata aittir.

Sahip Ata namına tanzim edilmiş bir vakfiyede Konya Suru dâhilinde Kara Aslan ve Şerafettin-i Kemahiye mensup cami hizasında altları mahzenli üç dükkândan bahsedilmektedir.

Bundan başka ne eski kayıtlarda, ne de mevcut vakfiye ve beratlarda Kara Aslan'a dair bir kayıt ve işaret tesadüf olunamamıştır. Bu zatın **Tevarih-i âl-i Selçuk**'ta ismi geçen sahip "**Ziyaeddin Kara Aslan**" olması ağleb-i ihtimaldir,

Konya Selçukîlerinden birinci İzzeddin Keykavus ile halefi ve kardeşi Birinci Alâeddin Keykubad'ın ümerasından olan **Kara Aslan**'ın

bir iki memuriyetini zikrelelim:

1215 tarihinde İzzettin Keykavus Sis'te yani Kozan, Adana, İçel havalisinde hüküm süren Ermeni Rupen ailesinden tekfur Leon'a harp açmış ve birçok şehir ve kalelerini almıştı. İşin fena gitmekte olduğunu anlayan Leon padişahın afv u eman ve ber-sabık himaye ve ihsan istedi ümeranın reyi ile dileği kabul olunarak meselenin müzakeresine memuren Kara Aslan Sis'e gönderildi.

Müşarünileyhin gelmekte olduğunu haber alan Leon bir gün evvel bir çok karşılayıcılar çıkardı ve ertesi gün de kendisi kendi beyleri ve ne dimleri ile istikbaline koşarak sarayına kondurdu. İstila edilen yerlerin sabıku veçhile kendi uhdesinde kalacağını bildiren ferman, memleketin beyleri, muteberleri ve halkı huzurunda, okunduğu gün Leon tevazu ve tezelliül kastıyla alınına yere koyup sultana duada bulundu saçılar saçtırdı, ziyafetler ve eğlenceler tertip ettirdi.

Ertesi gün sahip Kara Aslan tarafından hazırlanan tarzda sadakat yemini etti ve kaleme alınan ahitnameyi on bin filori haraç ve niçe kıymettar tuhfe (hediye) ve armağanlarla sultana gönderdi. Kara Aslan Kayseri'de haracı hazineye teslim ve hediyelerle ahitnameyi padişaha takdim etti.

4 Şevval 617 / 2 Aralık 1220 hicri yılında Sivas'ta vefat eden İzzettin Keykavus'tan sonra Selçuki tahtına Birinci Alaeddin Keykubat oturmuştu. 634 H./1236 M. tarihine kadar on yedi sene hükümdarlık eden bu büyük zatın son zamanlarına doğru "Erzincan meselesi" çıkmıştı

Erzincan hâkimi Mengüçlerden Fahreddin Behram Şah) oğlu Alaeddin Davut Şah'ın tebaasına çok zulüm ettiği ve sultana karşı da isyankâr bir vaziyet aldığı anlaşıldığından tedibi lâzım gelmişti.

Erzincan'a gizlice bir takım ba-

hadırlar gönderilerek Melik Davut Şah'ın bulunmadığı zaman kale zapt edildi, Keyfiyetten haberdar olan Melik kaleye girmek istedi ise de men olundu, Herkesin kendisinden yüz çevirdiğini gören Davut Sah, sultanın yanına giderek suçunu affettirmekten başka çare kalmadığını anladı.

Bu esnada Alaeddin'in büyük bir ordusu da Erzincan hududuna girmişti. Davut Şah yolda kumandalara, beylere tesadüf etti. Beyler onu uzaktan görünce biraz sürat gösterdiler ve kucaklayıp tatlı sözlerle gönlünü aldılar.

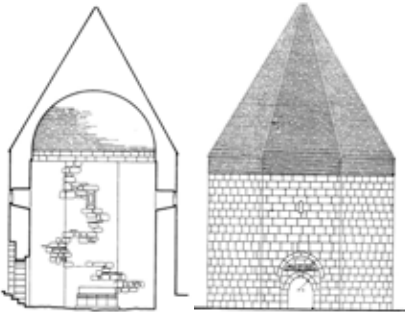
Davut Şah sahip Ziyaeddin Kara Aslan refakatinde olduğu halde Kayseri de bulunan Sultanın yanına gitti Sultan münasebetsiz, hallerini yüzüne vurmadı. İltifat ve riayette bulundu. Fakat huyundan vaz geçmeyeceğini bildiği için Erzincan'a iade etmedi.

Konya Akşehir ile Iğın'ı malikâne ve tımar olmak üzere verdi. Haseki kullar (yaverler), jandarmalar muhafız ve sipahiler tefrik ederek Akşehir'e gönderdi. Erzincan ve havalisi hâkimliğini büyük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev'i tayin etti ve bu suretle Mengüçlerin hükümetine nihayet verdi.

Sahip unvanını almasına nazaran da büyük ve zî-nüfuz (nüfuz sahibi) ümeradan olduğu anlaşılan Kara Aslan'ın yazık ki hayatı daha ziyade malum değildir.

Kaynak:

Ferit Uğur, "Kara Arslan Türbesi", Babalık, 7 Temmuz 1930.

Karaaslan Türbesi içi

Karaaslan Türbesi kitabesi

Karaaslan Türbesi

YUSUFAĞA KÜTÜPHANESİ

Mehmet Ferit Uğur
(Yayına hazırlayan: Ahmet Çelik)

Konya'yı ziyaret eden yabancı ve ecnebilerin nazarı dikkatini celbeden mebaniden biri de Yusuf ağa kütüphanesidir.

Sultan Selim camiinin günbatıya bakan cephesinin sağ tarafına bitişik olan bu bina kesme Gödene taşlarından inşa edilmiş ve sakfı (çatısı) nısıf (yarım) küre şeklinde kurşunlu bir kubbe ile örtülmüştür.

Kubbenin etrafında ve binanın köşelerinde dört adet üstüvanevi küçük kule vardır. Bunların üstleri de kurşunla mesturdur (örtülüdür). Kütüphane altlı üstlü yirmi iki pencereden ziya (ışık) almaktadır.

Üstteki pencere hafif kemerlidir. Alttaki pencereler müstevi bendli iseler de binaya hüsün (güzellik) vermek için bunların üstlerine kırmızı porfir ve beyaz kalkerden birer ağır kemer yapılmıştır.

Hariç manzarası pek güzel, pek muhteşem olan bu müessesenin dahili (içi) pek sade ve her nevi tekleüften azadedir. Evvelce Sultan Selim Camii derunundaki kapısından başka medhali (giriş kapısı) yokken sekiz sene evvel şimale nazir (kuze-ye bakan) pencerelerinden biri kapı haline konarak cami içinden geçmek külfeti kaldırılmıştır.

Asıl kapısıyla alt pencerelerinin kapakları ardıç tahtasından doğrama tarzında imal edilmiştir. Planı, yanlara gelen dilileri uzun ve köşelere isabet elen dilileri kısa olmak üzere murabbadan bozulmuş bir müsemmen şeklindedir.

İçeriden kubbenin dairevi çemberine hanel gelmemek için kö-

şelerin yukarılarında birer nısıf (yarım) kubbe taklidi vücuda getirilmiştir.

İçinin uzunluk ve genişliği 10,80 metredir. Zemini cami zamanla bir seviyede olup yerden bir metreden ziyade (yukarı) yükselmiştir.

Yontma taşlardan yapılmış olan döşemesinin üzerine evvelce hasır ve kilim serilir ve okuyucular kısa rahleler önünde diz çökerek veya bağdaş kurarak mütalaaya mecbur edilirken 1922 senesinde bu vaziyet değiştirilmiştir. Elyevm ortasında geniş bir tahta kerevit ve kerevitin üstünde büyük masa ile sandalyeler vardır.

Kitap camekânları duvar kenarlarına konmuştur. Derunu serin, ziyadar ve havadardır. Mevki itibariyle de Asar-ı Atika (Mevlana) Müzesi'ne, Kadınlar Pazarına, çarşıya, camiye civarındır. Etrafı öğleye kadar kalabalık, öğleden sonra sakindir. Zairleri (ziyaretçileri), karileri (okuyucuları) kış, yaz eksik değildir. Cumadan başka her gün erbab-ı mütalaaya (araştırmacılara) açıktır. Bu kütüphanede görülen temizlik, ihtimam, sühulet, devam bilhassa yirmi yedi seneden beri sönmez bir aşk ve muhabbet ve cüz'i bir ücretle çalışan baş hafız-ı kütübe (kütüphane koruyucusu) ve gayyur (gayretli) hademesi Ahmet Ağa'ya medyundur.

Burada her nevi ulüm ve fünuna ait (3500) kadar kitap vardır. Bu kitaplar içinde erbabı tetkiki alâkadar edecek eski ve kıymetli eserler de bulunmaktadır.

Şimdi bu irfan bahçesinin dahil ve haricinde mevcut kitabeler ile batininin şahsiyetine geçelim:

Şimale bakan cephesindeki bir taş üzerinde (besmele ve ketebeli Muhammed Sadık emini bina sene 1210/1795), diğer bir taş üzerinde (fiha kütübün kayimeh) ve yine bu cephede başka bir taş üzerinde: (Maşaallah) mahkûktur (yazılıdır).

Kütüphanenin içinde ve cenup cihetindeki duvara mavzu iki mermer levhadan birinde (fiha kütübün kayimeh 1209/1794), diğerinde (maşaallah) menkuştur. Sultan Selim camiiinin içinde bulunan medhalin (giriş kapısının) üstündeki taşa nesih hatla şu kitabe yazılıdır.

*Bu kütüphaneyi ihlasile Yusuf ağa
Kıldı ihyay-i ulüm itmeğe tesisü bina
Sa'y-i hayratdan oldur ki heman maksudi
İlme hidmet ile haktan ide tahsil-i rıza
İstifade eden erbabı fezailden hem
Daima arz-ı niyaz ile ider böyle reca
Ya ilahi kılasın sayini meşkur deyu
İdeler rifat dareyni için hayr dua. 1209*

Bunun her beyti bir satırdır.

Cami penceresinden bozma bu metdhalden içeriye girilince kütüphane duvarına takılmış iki kanatlı bir kapıya tesadüf edilir ki kütüphanenin asıl kapısı budur. Bunun iç yüzünün yukarisina konulmuş mermer üzerinde şairi meşhur Sünbülzade Vehbi'nin zade-i tab'ı olan şu manzum kitabe-i tarihiyye vardır:

“Cenab-ı kethüda-yı valide sultanı zişan kim
Odur kavli kitap üzre atabahşi kerimane
Kılan ber-vechi itkam idem evsafını takrir
Hadisi medhi sığmaz safhai takrirü ityane
Küşade kıldı miftahı seadetle himem babın
Olub mazhar fütuhât-i atayı rabbi memane
Hülâsa nakt-i vakti himmetin hayrate sarf eyler
Ne unvanı şerefdir böyle etvar-ı semihane
Ana celbi rızaullah alâyı makasıddır.
Bunu tasdik için burhan-ı kâfi bu kütüphaneye
Hezaran tuhfeler vaz' itdi kim Keyhüsreşeşan
Sanursın her biri bir dürr-i muhtarı mülükâne
Sevadı safhasından eylenen tamir ebsarı
Uyunu rağbetile bakmaya kühl-i sıfhaneye
Hemişe böyle ihyay-ı ulüm itmektedir lutfi
Şifayı sadr olur feyz-i atası ehl-i irfane
Celaleddin füyuzatıle Konya dari ilm emma
Nevadir nüshaler kemyab idi tedris hahane
O rütbe badii şadlı üstadan-ı asr oldı
Ki vessaf olsa da kadir değil tavzihü tıbyana
Hem oldı maye-i behcet bu güne ekmele hidmet
Mübarek ruh-i paki bani-i cami selimhane
Mutavvel eyleme güftarın eydil muhtasar maksud
Meanii dua telhis olunsun nükte sencane
Mükerrerrem nüsha-i zatin vikaye eyleyüb daim
Misali levh-i mahfuz olsa mazhar hıfz-ı yezdane
Du misraile bahri raiki tab'imde ey Vehbi
İki tarih buldum her biri manend-i dürdane
Ülüm erbabına bünyadı cûdı Yusuf Ağa'dır (1209)
Zehi dari muallayı maarif nev kütüphaneye 1209

Bu kitabelere göre kütüphane (1209/1704) senesinde inşa edilmiştir.

Banisi Yusuf ağa, bina emini Mehmet Sadık'tır.

Vakfiyesine nazaran Valide Sultan Kethüdası Yusuf Ağa bin İsmail Ağa Konya'da talebe-i ulumun çokluğunu ve umuma mahsus bir kütüphanenin bulunmamasından dolayı bilgilerini tevsi ve tamikte müşkülât çektiklerini işitmiş, meşahir-i safiyeden Şems-i Tebrizi ile Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin merkatlarını ihtiva eden bu şehirde bir kütüphane yaptırmak fikrine düşmüş; biraderi Ömer Ağa'yı Konya'ya göndermiş, Ömer Ağa Sultan Selim Camiinin garp cihetindeki bahçeden bir miktar arsa isticar ederek kütüphaneyi inşa ve hademesini tayin etmiş.

Bu kütüphanenin arkasında ve cenup cihetinde Yusuf Ağa'ya ait bir de medrese vardı On hücre ve bir dersaneyi havi olan medreseden bugün eser yoktur. Belediyece Kadınlar Pazarı ittilhaz edilmiştir. Arka kapısının üstünde bulunan şu kitabe dikkati caliptir.

Sahibü'l-hayratı ve'l-hasanat Yusuf Ağa.

Kethüdayı Hazreti Valide Sultan fi sene 1212/1798.

Medresenin kütüphaneden üç sene sonra yapıldığı hem bu kitabeden hem de 15 Şevval 1212/2 Nisan 1798 tarihli vakfiyesinden anlaşılmaktadır. Bu ilmi müesseselerin sahibi Yusuf Ağa, Girit'te İsmail isminde fakir bir adamın çocuğu imiş. (7-8) yaşına girdiğinde babası onu o vakit serhat Girit Ağası olan Süleyman Ağa'ya manevi evlât olarak verdiği için onun dairesinde talim ve terbiye edilmiş.

Süleyman Ağa Girit Ağalığı'ndan ayrılıp İstanbul'a geldiğinde Yusuf'u da birlikte getirmiş; yeniçeri ağası olduğunda mühürdar, sadrazam, kaimmekam olduğunda hazinedar ve taşra mansıplarında bulunduğu zaman kendisine kethüda yapmış.

Velinimetinin bazı işlerini görmek için bilahare İstanbul'a gelen Yusuf Ağa zenginliği ile şöhret bulduğundan bir iş için Bağdad'a memur edilmiş, oraya gidip geldikten sonra da İsmail kasapbaşısı olmuş. Kasapbaşılığı sırasında bazı devlet ricali ile alâka ve münasebet meydana gettiğinden evvelâ Gelibolu Baruthanesi naziri ve sonra matbahı amire emini, Esmâ Sultan kethüdası, darphane emini tayin kılınmış.

(1205) senesi saferinde kendisine Üçüncü Selim'in validesi **Mihrişah Sultan**'ın kethüdalığı tevcih edildiği gibi biraderi Ömer Ağa'ya da Birinci Abdülhamid'in kızı Esmâ Sultanın kethüdalığı verilmiş

Yusuf Ağa on altı yıl kadar bu vazifede bulunmuş ve (1221/1806) tarihinde Valide Sultan'ın vefatı üzerine ikbalinin sönmekte olduğunu görünce muhaliflerinden korkarak Hicaz'a gitmiş ise de Vehhabi gailisi yüzünden eda-yı hacca muvaffak olamayıp Medine civarından geri dönmüştür.

Yolda iken İstanbul'da ahval değişmiş, Yamaklar İsyanı çıkmış, iş büyümüş, hain bir kaimmekam ile riyakâr bir şeyhülislama aldanan zavallı Selim hal edilmişti.

Asilerin Selim'e verdikleri idam listesinde Yusuf Ağa'nın adı da vardı. Fakat taraftarları yeni padişah Dördüncü Mustafa'nın adamları nezdinde teşebbüste bulunarak onun idamını nefye tebdil ettirmişlerdi. İdam edilen teceddütçü, nizami ceditçi ricalin mallarına konan kaimmekam Köse Musa Paşa Yusuf Ağanın da servetini elde etmek istediğinden nefyine razı değildi. Nihayet desise ile katline ferman alarak (1222/1804) senesi Rebiyülahiri'nin on yedisinde menfası olan Bursa'da onu da idam ettirdi. Yusuf Ağa'nın akıl, müdebbir, zi-nüfuz bir zat olduğuna tarih şahadet etmektedir.

Kaynak:

Ferit Uğur, "Yusuf Ağa Kütüphanesi", Babalık, 5-6 Ağustos 1930.